

Bijzondere waarnemingen in de bosreservaten

Tijdens het terreinwerk deed het bosreservatenteam weer een groot aantal bijzondere ontdekkingen. Sinds 2002 is het onderzoeksteam bovendien uitgebreid met een heuse mycoloog, Ruben Walley, en dat zullen we geweten hebben. Zo vond hij al een groot aantal bijzondere soorten paddestoelen in onze bosreservaten. We presenteren u een kleine greep uit het uitgebreide aanbod.

In het bosreservaat **Wijnendale** komt op één van de paden in het gericht reservatsdeel een belangrijke populatie agrimonie voor. Bij nader onderzoek bleek het de zeldzame **Welriekende agrimonie** te zijn (rode lijst : Bedreigd). Nog een reden temeer om bij het maai-beheer hier bijzondere aandacht aan te besteden. Helemaal aan de noordkant van het reservaat werd een tweetal jaar terug een jonge Douglaaanplanting kaalgekapt. De open ruimte werd vrij vlug ingevuld, voornamelijk met pitrus. Aan de perceelsrand doken echter ook interessante schraallandsorten op: **Liggend hertshooi**, **Fraai hertshooi**, en ook **Tweenervige zegge**, een soort van de intermediair Atlantische heide.

Bij verschillende bezoeken aan het bosreservaat **Kersselaerspleyn** (Zonienwoud) werden kerngezonde **Hazelwormen** waargenomen. Het betreft bij ons weten de enige waarnemingen van een levend exemplaar in het bos in jaren. De laatste waarnemingen waren allemaal van het 'afgeplatte' type, na een niet zachtvaardige ontmoeting met een autoband. De springlevende exemplaren die wij waarnamen werden veelal gevonden in een grote windvalvlakte, overdekt met Adelaarsvaren; het is bekend dat het strooisel van Adelaarsvaren een geliefkoosde overwinteringsplek vormt voor Hazelwormen.

Bijzondere paddestoelen bij de vleet

De paddestoeleninventaris van het bosreservaat **Kersselaerspleyn** (Zoniën) telt ondertussen meer dan 400 soorten, en dit aantal zal zeker nog stijgen. In 2002 zijn opnieuw enkele zeer bijzondere soorten waargenomen. Begin augustus ontdekten wij op een grote, relatief recent gevallen beuk **Lentinellus ursinus**. Dat deze soort nog geen Nederlandse naam heeft, is niet verwonderlijk, gezien ze voorheen nooit in de Benelux is waargenomen. Deze 'zaagplaat' is overal in Europa zeldzaam, en groeit volgens een recente monografie vooral in oude bossen. Ook haar nauwste verwant, de Rosse zaagplaat (*L. vulpinus*, niet bekend uit de Benelux), staat gekend als sterk gebonden aan oude, natuurlijke beukenbossen.

De inventarisatie van enkele tientallen liggende dode eiken leverde enkele **Getande kaaszwammen** (*Spongipellus pachyodon*) op. Ook deze polypoor is in België nog niet eerder aangetroffen. De aanwezigheid van dergelijke soorten in onze bosreservaten bevestigt het nut van dood-houtrijke bossen voor het behoud en de ontwikkeling van de hieraan gebonden diversiteit.

Lentinellus ursinus op grote liggende beuk in Kersselaerspleyn, verrassende aanwinst voor de Belgische mycoflora. (foto : Ruben Walley)

Kersselaerspleyn zorgde voor nog meer verrassingen: in het reservaat blijken minstens 6 truffelsoorten te groeien, waaronder de **Kleine balsemtruffel** (*Balsamia polysperma*, nieuw voor België) en **Genea lespiaultii** (nieuw voor de Benelux!). Over de ecologie van truffelachtigen is nog niet zoveel bekend, maar in Europa worden ze in het algemeen waargenomen bij jongere bomen op schrale plaatsen in lichtrijke bossen op kalkrijke bodem. De groeiplaats van beide vermelde soorten beantwoordt hier redelijk goed aan : onder een moslaagje bij een jongere beuk, langs een pad waar dolomiet is in verwerkt. Oude literatuur- en herbariumgegevens leren ons dat Zoniën tot minstens in de jaren '50 een *relatief* rijke flora aan truffelachtigen bezat. In hoeverre de veroudering van de bestanden en de verzuring van de bodem hier mogelijk een gevoelige achteruitgang hebben veroorzaakt, is wellicht niet te achterhalen. Door de uitgestrektheid van het bos hebben deze soorten, die voor de verbreiding van hun sporen afhankelijk zijn van dieren (o.a. knaagdieren, eekhoorn), zich mogelijk kunnen handhaven.

De Rosse doolhoftruffel (*Tuber rufum*), één van de truffelachtigen in bosreservaat Kersselaerspleyn (Foto : Ruben Walley)

In dit verband is het trouwens interessant te verwijzen naar de belangrijke rol van die truffelachtigen in de Pacific Northwest regio van de Verenigde Staten. In deze regio blijken oude, ongerepte bossen ('old growth forests') veel rijker aan soorten, maar vooral ook aan aantallen truffelachtigen, dan de reguliere bossen waar de voorbije eeuwen wel grote kappingen hebben plaatsgevonden. Een groot aanbod truffels staat garant voor een rijk bestand aan kleine zoogdieren, die voor hun voeding voor een belangrijk aandeel op deze paddestoelen zijn aangewezen. Op haar beurt is een dergelijk goed zoogdierenbestand een ecologische vereiste voor de overleving van een sterk bedreigde uilensoort (namelijk de 'Northern spotted owl') die immers enkel voorkomt in deze ongerepte bossen.

In het bosreservaat **Beiaardbos-Fonteynbos** (Vlaamse Ardennen) werd ook voor het eerst naar paddestoelen gekeken. In dit bos bepalen grote bramenpartijen het aspect van de zomerflora, maar we vinden hier ook nog enkele schralere plekken, met zeldzame mycorrhizapaddestoelen zoals **Trechtercantharel**, **Roodrandgordijnzwam** en **Geelnetboleet**. Vooral het rijke aanbod aan groot dood beukenhout trekt hier de aandacht van de mycoloog: **Kraakbeenbuisjeszwam**, **Gele aderhertenzwam**, **Geelvoetfranjehoed**, **Tonnetjesmycena**, **Helmharpoenzwam** en diverse andere houtzwammen getuigen van een naar Vlaamse normen opvallend rijke houtzwammenflora. Voor de **Tonnetjesmycena** betreft het een tweede vindplaats in Vlaanderen. In Kersselaerspleyn blijkt ze ondertussen

soms vrij frequent voor te komen op rottende schors van liggende dode eiken.

De gracieuze Tonnetjesmycena (Mycena picta), is momenteel in Vlaanderen enkel bekend uit 2 bosreservaten (Foto : Ruben Walley)

Ruben Walley, Kris Vandekerckhove & Hans Baeté

Weer een Boommarter in de buurt van een bosreservaat gevonden !

Boommarters verblijven vaak in verlaten nesten van Zwarte specht (foto : Dick Klees)

Op 11 juli 2002 werd door Hans Jochems (marternetwerk IBW) in Ranst nabij het bosreservaat Muizenbos een marter als verkeersslachtoffer in verregaande staat van ontbinding opgeraapt. Na enige omzwervingen wegens de verlofperiode belandde dit dier uiteindelijk toch netjes op de IBW-snijtafel. Uit de autopsie blijkt dat het wel degelijk een Boommarter is. Bij deze is dit het zesde ingezamelde exemplaar voor gans Vlaanderen !

Het betreft een volwassen meerjaars mannetje (dus niet geboren in 2002). Het is meteen ook het eerste officieel ingezamelde exemplaar uit de provincie Antwerpen. Voor de Antwerpse Kempen, noordelijker, zijn wel een aantal betrouwbare zichtwaarnemingen bekend, zowel oudere als recentere (o.a. Zoerselbos, eind april 2000, Koen De Smet).

Opmerkelijk hierbij is dat drie van die zes dieren werden gevonden in de onmiddellijke omgeving van één van de bosreservaten : ééntje in Halle (nabij bosreservaat

Jansheideberg), ééntje op de Weimansstraat in Sinaai, ter hoogte van de Heirnisse (zie ook Bosreservaten-Nieuws nr. 1), en nu werd dus een dier gevonden ter hoogte van de verkeerswisselaar E313-E34, grenzend aan het bosreservaat Muizenbos.

Deze nieuwe vondst is in die zin opmerkelijk dat zij op de zuidelijke lus van de verkeerswisselaar, richting Turnhout (UTM FS 10 55 73 29) gebeurde, dus ten zuiden van de snelweg en het Albertkanaal, dit terwijl de uitgestrekte Kempische bosregio ten noorden van beide ligt.

Een regelmatige oversteek over beide 'barrières' is zeer onwaarschijnlijk, maar niettemin blijven meerdere scenario's alsnog denkbaar :

- (1) het betrof een zeldzame, uitzonderlijk verre zuidwaartse uitstap van een noordelijker gevestigd dier (zulks is via telemetrie daadwerkelijk enkele malen vastgesteld in Nederland)
- (2) het betrof een niet-gevestigd dier of zwerver
- (3) het betrof een gevestigd dier uit het gebied Zevenbergen / Muizenbos / Bossenstein, samen (amper) goed voor ca. 120-150 ha versnipperd 'bos'.

Over deze laatste optie is geen uitsluitel te geven : hoewel een boommarterterritorium (één mannetje - enkele wijfjes) al gauw zowat 250 ha bedraagt, is in Duitsland al voortplanting vastgesteld in veel kleinere gebieden (60 ha / één mannetje - één wijfje). Dit soort situaties betreffen dan echter veeleer randgebieden rond goede boommarterregio's ...

We houden u zeker verder op de hoogte.

Koen Van Den Berge & Kris Vandekerckhove